

KÍSÉRLETI FAKITERMELÉS ZALÁBAN

MÁTRABÉRCI SÁNDOR

Fenyveseink egyre nagyobb része jut gyéritési korba. Fontos érdek fűződik ahhoz, hogy mielőbb megtaláljuk az ilyen jellegű fakitermelés hatékony módszerét. A Zalában lefolytatott kísérletek ezt kívánták szolgálni.

A Zalai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság 1981 októberében kísérleti fakitermelést végzett fenyő-előhasználatban. A kísérlet célja annak eldöntése volt, hogy

- a piacon jelenleg beszerezhető gépekből összeállítható-e gépsor fenyő törzskiválasztó gyéritéseink végrehajtására;
- mennyi egy ilyen gépsor reálisan várható éves teljesítménye;
- mit mutatnak az élőmunka- és költségtényezők a hagyományos fakitermeléshez viszonyítva;
- végül milyen következtetések vonhatók le?

A kísérlethez szükséges gépeket bérbe adta

- a Balatonfelvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság (*Bobcat feller-buncher*);
- a Lajta-Hansági Állami Gazdaság (*Timberjack 380 grapple skidder*);
- a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát (*Timberjack FMM 400 processor*).
- A Steyr cég (*Stenab processor*) saját költségén biztosította a processzor hazai, üzemszerű kipróbálását.

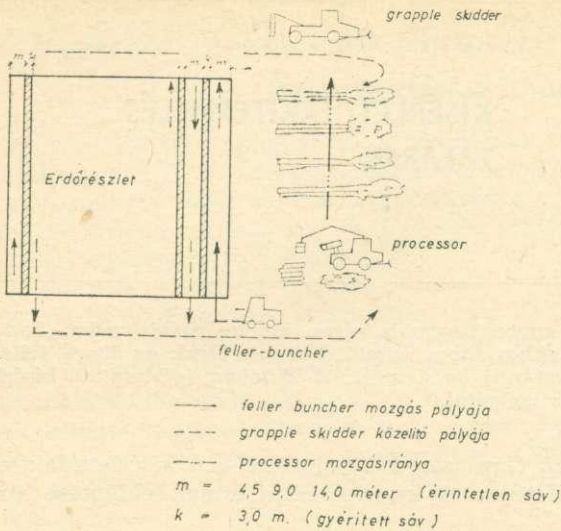
A kísérletet a zalacsányi erdészet, Túrje község határában hajtotta végre.

A fakitermelést jellemző alapadatok:

- használati mód törzskiválasztó gyérités;
- erdőrészlet területe 8,6 ha;
- erdőállomány 27 éves, soros erdeifenyő, némi második szintű lombelegygyel;
- kitermelendő fák átlagmagassága 11 m, átlagátmérője 14 cm;
- terep sík;
- termelendő választék: 2 méteres papírfa, forgácsfa és tűzifa;
- kitermelt fatömeg: 224 m³ papírfa, 4 m³ forgácsfa, 32 m³ tűzifa;
- közelítési távolság 200 m;
- a gyérités jellege soros, sematikus;
- az alkalmazott munkarendszer korszerű, rövidfás.

A fakitermelés térbeli rendjét az 1. ábrán a vázrajz az egyes gépek mozgáspályájával és munkaterületeivel mutatja.

1. ábra. A fakitermelés térbeli rendje

A döntő-rakásoló gép 3 m-es sávban dolgozott 4,5; 9,0; 14,0 m érintetlen állománysáv elhagyása mellett. Az állomány további viselkedése, növekedése fogja eldönteni a véglegesen alkalmazható méretet.

A markolós skidder — felváltva és két irányból — végezte a rakásolt teljes fák közelítését a processzor munkaterületére.

A processzor az egyik szélén kezdett, majd a közelített teljes farakatok hossz tengelyére merőlegesen haladt előre.

Az egyes gépekkel kapcsolatos tapasztalatok

A gépsor egyes gépeinek — a termeléshez szükséges — hasznos órája és fajlagos teljesítménymutatója a következők szerint alakult:

— Bobcat döntő-rakásoló gép	50 óra	0,17 ha
— Timberjack 380 markolós skidder	68 óra	3,82 m ³
— Timberjack FMM 400 processzor	58 óra	3,15 m ³
— Steyr miniprocesszor	22 óra	3,50 m ³

(A két processzor alkalmazására az egyes gépek értékelésénél térek ki.) Röviden az egyes gépekről:

Bobcat feller buncher. A négyéves gép kitűnő gépkezelőkkel és nagyfokú üzembiztonsággal (50 hasznos órára 1 óra — tömlőcsere — javítóóra esett összesen) dolgozott. Nálunk is bizonyította nagyfokú használhatóságát.

Timberjack grapple skidder. Új gép lévén, nulla javítókészlettel üzemelt. Beigazolódott, amit a kísérlet indításakor már tudtunk, hogy ez a nagyság *felesleges* és túlzott. (Alkalmazására mégis sor került, ugyanis kisebb teljesítményű grapple skidderrel nem tudtunk bérbe venni.) A gép a döntő-rakásolóval képzett, egy-egy teljes farakománnyal nem volt kiterhelve; a rakomány-nagyság növelése viszont a Bobcat teljesítménycsökkenéséhez vezet. Az ellentmondást tudomásul kellett vennünk.

Timberjack FMM 400 processzor. Erdeifenyőben nem tudott bizonyítani! Tapasztalataink a következők voltak:

- alacsony a gép üzembiztonsága (0,6),
- a teljes fa processzorba helyezése sok időt vesz igénybe,

- a gép rakásolási és osztályozási képessége rossz,
- a láncfűrész darabolás ciklusideje magas,
- az üzemi fordulatszám, s ezzel a zajszint is, magas,
- a gép méretpontossága megfelelő,
- a gép beszerzési ára magas.

Miután a processzort működtető hidraulikaszivattyú is meghibásodott és bizonytalanná vált a csere végrehajtásának ideje, a Steyr cég jelentkezett azzal az ajánlattal, hogy nálunk bizonyítaná miniprocesszorának alkalmaságát. Az ajánlatot természetesen elfogadtuk, s ezután az osztrák államerdésztől áthozott gép fejezte be a munkát.

A *Stenab miniprocesszorral* kapcsolatos tapasztalataink a következők voltak:

- a gép üzembiztonsága jó,
- a ciklusidő — a függesztett processzor következtében — kedvező,
- a rakásolási és osztályozási képesség kiváló,
- a körfűrész darabolás igen termelékeny,
- a gép zajszintje alacsony,
- a méretpontosság megfelelő,
- a beszerzési ár kedvezővé tehető, ugyanis az alapgép és a daru nem tőkés gyártmányú géppel kiváltható. Az alapgéphez megfelelő súlyú traktor, daruként „túlméretezett” (a dinamikus hatások miatt) emelőnyomatékú hidraulikus daru alkalmas.

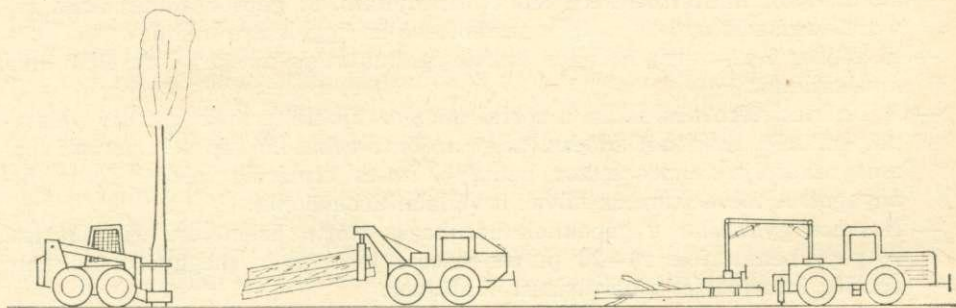
Kialakított előhasználati gépsor

Az egyes gépekkel szerzett gyakorlati tapasztalataink alapján a 2. ábrán látható fenyő-előhasználati gépsort hozzuk létre, géppel járható törzskiválasztó gyérítéseink elvégzésére.

A gépsor egyes gépeinek várható teljesítménye:

— feller buncher	$1500 \times 5,2 = 7800 \text{ m}^3$,
— grapple skidder	$2000 \times 3,0 = 6000 \text{ m}^3$,
— miniprocesszor	$1500 \times 4,0 = 6000 \text{ m}^3$.

(A kísérlet során tapasztalt 3,50 köbméter processzor óraterjesítmény gyakorlattal négy köbméterre emelhető.)

Bobcat 1080
(feller buncher)

LKT-80 + greifer
(grapple skidder)

Stenab + KCR. 8014 + T-150 k
(processor)

2. ábra. Fenyő előhasználati gépsor

A fentiek alapján a gépsor éves teljesítménye 6000 köbméterre várható. A döntő-rakásoló többleteljesítménye más munkaterületen hasznosítható.

A számítások mellőzésével a gépsor élőmunka-felhasználása a hagyományos-sal összehasonlítva műveletenként a következő:

	Hagyományos	Korszerű
Döntés-darabolás-gallyazás, felkészítés	869 óra	230 óra
közelítés	433 óra	97 óra
Összesen:	1302 óra	327 óra

A hagyományos időszükségletet ERTI-normák alapján, 60⁰/₀-os időalap-kihasználással, a gépsornál pedig öt fő gépkezelővel számoljuk.

A gépsor élőmunka-hatékonysága 1,26 óra/m³, közel négyszeres a hagyományoshoz viszonyítva; éves szinten 6000 köbméter alapul vételével ez 29 400 óra élőmunka-megtakarítást eredményez. Ez 16 fő fizikai dolgozó kiváltását jelenti éves szinten.

A termelési költségek alakulása a következők szerint várható (a kitermelt 260 m³-re vetítve):

	Hagyományos	Korszerű
Döntés-rakásolás		50 000 Ft
Felkészítés	11 371 Ft	65 000 Ft
Közelítés	43 680 Ft	26 100 Ft
	55 051 Ft	141 100 Ft
Közteher	27 ⁰ / ₀	—
	58 121 Ft	141 100 Ft
Rezsi	15 ⁰ / ₀	—
	8 718 Ft	21 165 Ft
Mindösszesen:	66 839 Ft	162 265 Ft
Fajlagos önköltség	257,— Ft/m ³	624,— Ft/m ³

A gépsor várható fajlagos költségtényezője 2,42-szeres!

Következtetések

- A gépsor a géppel járható fenyvesek törzskiválasztó gyérítéseit képes korszerű, rövidfás munkarendszerben, balesetmentesen megoldani.
- Élőmunka-felhasználása alacsony, a felszabaduló élőmunkát értékeesebb állományok fakitermelésére lehet átírányítani. A gépsor alkalmazása révén felszabadítható 16 fő igen számottevő és figyelemre méltó.
- A gépsor 2,42-szeres fajlagos önköltségi mutatója az „ára” az élőmunka kiváltásának.
- A kísérleti termelés során a sorral 35⁰/₀-os többletermék (primér választék) állt elő. Ez abból adódik, hogy a döntő-rakásoló gép valamennyi törzset rakásolja, a processzor pedig 5 cm-es átmérőig készíti fel a faanyagot. A többletermék növeli a vállalat árbevételét.
- Hasznos gyakorlat a gépeknek beruházás előtti, üzemszerű kipróbálása. A gépi bemutatók 10—20 perces üzeme lehet igen meggyőző, de nem ad elég információt a beruházási döntéshez.

Összefoglaló megállapításunk, hogy a kísérleti tapasztalatok alapján összeállított gépsorunk várhatóan igazolni fogja célkitűzésünket, amely az előhasználatok technológiai fejlesztésére irányul.